

สิริรักษ์ ชูสวัสดิ์ : กระบวนการถ่ายทอดการประโคมด้วยเครื่องประโคมประกอบพระราช
อิสริยยศพระมหากษัตริย์ ในสมัยรัตนโกสินทร์ (A PROCESS OF TRANSMITTING SKILLS IN
PERFORMING A REGAL CEREMONIAL FANFARE WITH A SET OF ROYAL MUSICAL INSTRUMENTS IN
HONOR OF THE KING IN THE RATTANAKOSIN PERIOD) อ.ที่ปรึกษา : ผศ. ดร.กรรณิการ์ สัจกุล,
209 หน้า. ISBN 974-638-548-8

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย โดยใช้ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา
ประวัติความเป็นมาของการประโคมประกอบพระราชอิสริยยศพระมหากษัตริย์ ความเป็นมาของเครื่องประโคม
ความเชื่อ และบทบาทหน้าที่ของเครื่องประโคม และกระบวนการถ่ายทอดการประโคมประกอบ พระราชอิสริยยศพระ
มหากษัตริย์ในสมัยรัตนโกสินทร์

ผลการวิจัยพบว่า การประโคมด้วยเครื่องประโคมประกอบพระราชอิสริยยศพระมหากษัตริย์ เป็น
วัฒนธรรมของไทยในการยกย่องเทิดทูนผู้นำของชาติ ที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ดังปรากฏเป็น
หลักฐานจากโบราณสถาน โบราณวัตถุ และวรรณคดีต่าง ๆ นับจากสมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน โดยมี
ปัจจัยทางศาสนาและการปกครองเป็นตัวกำหนดบทบาทและความสำคัญของเครื่องประโคมประกอบพระราชอิสริยยศ
ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากการปกครองในสมัยอยุธยาที่กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวราชาตามลัทธิพราหมณ์
โดยทรงไว้ซึ่งอำนาจ บารมีและความศักดิ์สิทธิ์เพื่อที่จะปกครองเทวโลกได้ ดังนั้นสัญลักษณ์แห่งความเป็นพระมหา
กษัตริย์จึงถูกกำหนดขึ้น และเครื่องประโคมประกอบพระราชอิสริยยศพระมหากษัตริย์ ก็เป็นส่วนหนึ่งแห่งสัญลักษณ์ที่
เพิ่มความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ โดยประกอบด้วย เครื่องประโคม 9 ชนิด คือ มโหระทึก พ้องชัย เปิงมาง กลองชนะ
สังข์ แตรงอน แตรฝรั่ง ปี่ชวา และ ปี่ฉมวก ซึ่งเครื่องประโคมเหล่านี้ต่างก็เป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงซึ่งฟังแล้วเกิด
ความขลัง ความเร้าใจ บทบาทหน้าที่ของการประโคมก็เพื่อแสดงความเคารพ สักการะ สรรเสริญพระบารมี การ
แสดงความจงรักภักดี และความผูกพันอันลึกซึ้งระหว่างพระมหากษัตริย์กับราษฎร นอกจากนี้ยังเป็นสัญญาณบอกให้
ทราบว่พระมหากษัตริย์ประทับอยู่ ณ ที่ใด ขณะเดียวกันก็ยังมีบทบาทสำคัญในการพระราชพิธีต่าง ๆ โดยเป็น
สัญญาณบอกให้ทราบว่พระมหากษัตริย์ทรงประกอบพระราชพิธีอันเป็นขั้นตอนสำคัญอยู่ในขณะนั้น

จากการศึกษากระบวนการถ่ายทอดการประโคมด้วยเครื่องประโคมประกอบพระราชอิสริยยศพระมหา
กษัตริย์ พบว่า ปัจจุบันนี้งานเครื่องสูงและกลองชนะเป็นหน่วยงานสังกัดสำนักพระราชวัง ที่ทำหน้าที่เสมือนสถาบัน
ทางการศึกษาในการถ่ายทอดการประโคม ซึ่งแบ่งเครื่องประโคมออกเป็น 3 หมวด คือ หมวดเครื่องดี หมวดเครื่อง
เป่าเสียงเดียว และหมวดเครื่องเป่าทำทำนอง ให้แก่กลุ่มผู้สืบทอด 5 กลุ่ม การถ่ายทอดจะใช้การถ่ายทอดแบบไทย
โบราณ โดยงานเครื่องสูงและกลองชนะ จะรับถ่ายทอดการประโคมด้วยเครื่องประโคมทั้ง 3 หมวด ผู้เรียนส่วนใหญ่
จะเริ่มเรียนในหมวดเครื่องดีก่อน โดยเรียนจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ หลังจากนั้นจึงเริ่มฝึกหัดเครื่องประโคมเสียง
เดียว ส่วนการถ่ายทอดหมวดเครื่องเป่าทำทำนองนั้น การถ่ายทอดแตรฝรั่งจะต่อเพลง สำหรับบท ออกขุนนาง และส่ง
เสด็จ ส่วนการถ่ายทอดปี่ชวาจะต่อเพลงพญาเดินทะแยกลองโยน กระบี่ลีลา และเพลงอัตรา 2 ชั้นอื่น ๆ และการ
ถ่ายทอดปี่ฉมวกจะต่อเพลงพญาโคกลอยลม ส่วนกลุ่มผู้สืบทอดวิทยาลัยในวังชาย ทหารบก และโรงเรียนเตรียมทหาร
จะสืบทอดการประโคมกลองชนะ เนื้อหาการเรียนการสอนของวิทยาลัยในวังชายกับทหารบก จะสืบทอดการตีแบบ
สามไม้หนี่ สี่ไม้ไล่ และการตีแบบ ดึงเปิง ส่วนโรงเรียนเตรียมทหารจะสืบทอดการตีกลองชนะแบบดึงเปิงเท่านั้น
การเรียนการสอนของทุกกลุ่มจะใช้วิธีการบรรยาย สาธิต และให้ฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ จนกว่าจะปฏิบัติได้ถูกต้อง กลุ่ม
ดุริยางค์ทหารเรือ จะรับสืบทอดการประโคมด้วยแตรฝรั่งในเพลงสำหรับบท เพียงเพลงเดียว ส่วนการสืบทอดแตร
งอน และสังข์นั้นจะฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเอง

ภาควิชา.....สารัตถศึกษา
สาขาวิชา.....พื้นฐานการศึกษา
ปีการศึกษา.....2540

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....